

FAUSKE KOMMUNE

SAKSPAPIR

	JournalpostID: 10/3333	
	Arkiv sakID.: 10/867	Saksbehandler: Frank Bernhardsen
Sluttbehandlede vedtaksinstans: Formannskap		
Sak nr.: 035/10	FORMANNSKAP	Dato: 26.04.2010

EIERSKAPSMELDING

Vedlegg: 1. Eierskapsmelding

Sammendrag:

I forbindelse med budsjettbehandlingen for 2010 gjorde kommunestyret bl.a. følgende vedtak:

Grunnlagsmaterialet for eierskapsmeldingen er nå på det nærmeste klar og kommunestyret forventer å få denne meldingen fremlagt senest i april 2010. Det skal i denne meldingen også foretas en evaluering av hvilken kost-/nytteeffekt kommunen har gjennom eierinteresser i eksterne selskaper. Kommunestyret ber rådmannen legge frem en objektiv vurdering av disse selskapene, og på hvilken måte eierskapet tjener kommunens interesser.

Rådmannen legger i denne omgang fram et førsteutkast til en eierskapsmelding med følgende hovedinnhold:

1. Eierstyring
 - Motiver for selskapsdannelse og eierskap
 - Alternative selskapsformer
2. Eierstrategi
3. Oversikt over kommunens eierskap (ikke fullstendig)

Å utvikle en eierskapspolitikk er en omfattende prosess. Kommunens eierskap er omfattende og favner om de aller fleste aktuelle selskapsformer. En eierskapsmelding kan brukes på flere måter:

1. Være faktagrunnlag og gi nødvendig grunnlag for ev. fremtidige selskapsdannelser
2. Være klargjørende for hvordan eierskapet i de forskjellige selskapene skal utøves.

Rådmannen inviterer i denne omgang formannskapet til å komme med innspill til det fremlagte utkastet til eierskapsmelding og til å vurdere hvordan et endelig forslag bør utvikles.

INNSTILLING :

Saken fremmes uten innstilling

Ragnar Pettersen
Rådmann

EIERSKAPSMELDING FAUSKE KOMMUNE

[UTKAST 16.4.2010]

INNHOOLD

Innledning

- *Bakgrunn for eierskapsmeldingen*

DEL 2 - EIERSTYRING

Motiv for selskapsdannelse og eierskap

- *Finansielt motivert*
- *Politisk motivert*
- *Effektivisering av tjenesteproduksjonen*
- *Samfunnsøkonomisk motivert*
- *Regionalpolitisk motivert*

Valg av selskapsform – konsekvens for eierstyringen

- *Kommunale foretak (KF)*
- *Interkommunalt samarbeid (IS §27 selskap)*
- *Interkommunale selskap (IKS)*
- *Aksjeselskap (AS)*
- *Stiftelser*

Eierstrategi

Prinsipper for godt eierskap

- *Aktivt eierskap*
- *Krav til kommunen som eier*
- *Krav fra kommunen til selskapet*

Prinsipper for politisk og administrativ utøvelse av eierrollen

- *Representantenes roller*
- *Politisk avklaring i forkant av møter i selskaper*
- *Rapportering og utvikling av eierstrategien*
- *Eiermøte*
- *Adm støtte og koordinering*

Innledning

Bakgrunn for eierskapsmeldingen.

Kommunestyret gjorde i fm budsjettbehandlingen for 2010 følgende vedtak:

Grunnlagsmaterialet for eierskapsmeldingen er nå på det nærmeste klar og kommunestyret forventer å få denne meldingen framlagt senest i april 2010. Det skal i denne meldingen også foretas en evaluering av hvilken kost-/nytteeffekt kommunen har gjennom eierinteresser i eksterne selskaper. Kommunestyret ber rådmannen legge frem en objektiv vurdering av disse selskapene, og på hvilken måte eierskapet tjener kommunens interesser.

Formålet med en eierskapsmelding vil være:

1. Sikre nødvendige styringssignaler fra kommunestyret som eier til selskapene
2. Tydeliggjøre kommunestyrets ansvar
3. Være kommunestyrets redskap for utøvelse av en langsiktig og forutsigbar eierpolitikk
4. Legge til rette for beviste valg ved ev framtidige selskapsdannelser

Oppbygging av eierskapsmeldingen

Eierskapsmeldingen består av 3 deler:

Del 1: Eierstyring

Her vil Fauske kommunes overordnede eierstrategi og rammene for utøvelse av eierstyring i ulike selskapsformer konkretiseres. Likeså felles prinsipper for godt eierskap, og regler og prosedyrer for politisk og administrativ utøvelse av eierskapet.

Del 2: Kommunens eierskap

Her vil det framkomme en samlet oversikt over de selskapene som Fauske kommune er delaktige i. Denne oversikten bør etter hvert utvides til å omfatte detaljerte opplysninger om hvert enkelt selskap

Del 3: Årshjul

Her vil fremkomme når ulike prosedyrer og oppgaver skal gjennomføres og beslutninger tas i fm oppfølgingen av kommunens eierskap

Del 1: Eierstyring

1.1 Motiv for selskapsdannelse og eierskap

En kommune kan ha flere ulike motiv for å opprette eller gå inn i en etablert selskapsordning. Eierskapsmeldingen tar utgangspunkt i en antakelse om at når kommunen etablerer et foretak eller selskap, eller går inn som medeier sammen med andre, så er formålet å oppnå noe. Motiv og/eller mål med et foretak eller selskap må også få følger for hvordan eierstyringen innrettes.

Et formål er nødvendigvis ikke statisk og vil derfor kunne endres over tid.

Normalt vil motiv/formål kunne inndeles slik:

Finansielt motivert

Dette innebærer at motiv og hovedbegrunnelse for eierskapet er muligheten for økonomisk utbytte av innskutt kapital kombinert med begrenset økonomisk risiko for kommunen

Politisk motivert

Dette vil være selskapsdannelser hvor motivet og begrunnelsen for eierskapet er et strategisk valg for å posisjonere kommunen/regionen. Her vil økonomi, hensynet til tjenesteproduksjon, m ikke være berunnelse for deltagelse.

Effektivisering av tjenesteproduksjon

Dette vil være en selskapsdannelse motivert ut fra et ønske om å kunne oppnå en økt mengde tjenester for de økonomiske midler som er disponible

Samfunnsøkonomisk motivert

Selskapsdannelser hvor motiv og begrunnelse ligger i at kommunen gjennom et selskap vil oppnå samfunnsøkonomisk gunstige resultater/gjennomføringer av oppgaver. Offentlig engasjement og styring av oppgaveløsningen vil være en sentral begrunnelse for denne kategorien selskaper

Regionalpolitisk posisjonering

Selskapsdannelsen vil være motivert og begrunnet i et behov/ønske om å bidra til å styrke en regions muligheter og posisjon til å gjennomføre oppgaver i forhold til andre regioner og

nasjonalt. Her kan begrunnelsen også være at et engasjement kan føre til at det utløses statlige midler/prioriteringer.

1.2 Valg av selskapsform – konsekvenser for eierstyringen

Bakgrunnen for å tenke gjennom og deretter velge å etablere et foretak eller selskap, eller gå inn som medeier eller deltaker sammen med andre kan være svært ulike.

Ved etablering av *kommunale foretak* kan hensynet til en mer forretningsmessig drift veie tungt. Konkurransforhold for virksomheten og muligheter for konkurranse kvalifisering likeså.

Valg av selskapsformer som *interkommunale selskaper (IKS)* og *interkommunalt samarbeid (IS)* – jfr kommunelovens §27 – vil kunne ha sin begrunnelse i en mer kostnadseffektiv tjenesteproduksjon og oppgaveløsning ved å samarbeide. Regionalpolitiske hensyn kan også være et grunnlag.

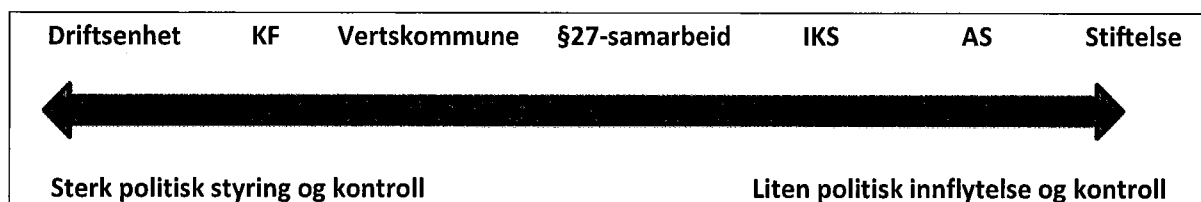
Aksjeselskap brukes ofte i forhold til selskaper hvor regional utvikling er sentralt. Dette er gjerne prosjekter med lang tidshorison. Samferdsel, energi og næringsutvikling har vært de områdene hvor denne selskapsformen har vært benyttet.

Stiftelser anbefales ikke for virksomheter som krever eierstyring.

Kommunen står i prinsippet fritt mht valg av selskapsform såfremt det ikke gjelder spesielle avgrensninger gjennom lov og forskrift. Før det tas stilling til hvilken selskapsform som er mest formålstjenlig, er det flere vurderinger som må gjøres:

- Rammebetingelser gitt i lover (kommunelov, særlover mm)
- Grad av politisk styring og kontroll
- Økonomisk risiko
- Kommunen som arbeidsgiver

Nedenstående figur vil kunne illustrere graden av kommunestyrets muligheter for styring og kontroll ved ulike organisasjonsformer:

Når vedtak om valg av selskapsform er foretatt, må eierskapet utøves gjennom selskapet sitt eierorgan og i samsvar med eierdokumentene:

Eierorgan	Styret	Styringsdokument
Kommunestyret (KF)	Velges av kommunestyret	Vedtekter
Representantskap (IKS)	Velges av representantskapet	Selskapsavtale + eieravtale + styreinstruks
Generalforsamling (AS)	Velges av generalforsamling	Vedtekter + aksjonæravtale + styreinstruks

I det etterfølgende gis det en nærmere beskrivelse av de mest brukte selskapsformene, samt stiftelse:

Kommunalt foretak (KF)

(Eksempel Fauske: FAUNA KF)

Rettslig stilling og lovgivning:

Kommunale foretak er en del av kommunen som rettssubjekt og hjemlet i kommuneloven. Kommunelovens §11 inneholder bestemmelser om kommunalt og fylkeskommunalt foretak. I likhet med en kommunal bedrift etter kommunelovens §11, er et foretak en del av kommunen som rettssubjekt.

Foretak er ikke et eget selskap med rettslig eller økonomisk selvstendighet. Et kommunalt foretak er en del av kommunen og dermed underlagt kommunestyret som øverste myndighet.

Normalt bør kommunestyret gjennom formålsbestemmelsen fastsette rammene for foretakets virksomhet og derigjennom også de ytre rammene for styrets myndighet.

Kommunestyret kan gjennom vedtektene eller andre typer vedtak gi bindende pålegg for et foretak. Både stifting og oppløsning av foretak vedtas av kommunestyret

Selskapsformens egnethet:

Reglene for kommunale foretak har som siktemål å skape et alternativ for mer selvstendig organisering av kommunale oppgaver. Denne organisasjonsformen benyttes ofte når både forretnings- og samfunnsmessige hensyn skal ivaretas.

Det er ikke begrensninger i selve loven mht hvilke oppgaver kommunen kan legge inn i et kommunalt foretak.

Styrende organ:

Foretaket skal ledes av et styre som oppnevnes av kommunestyret. Styret har alminnelig beslutningsmyndighet innenfor foretakets virksomhetsområde. Styret ansetter også daglig leder. Styret og daglig leder er obligatoriske organer.

Styret har overordnet ansvar for organiseringen av foretakets virksomhet. Ledelsesansvaret gjelder ikke bare den forretningsmessige siden av virksomheten, men også forvaltningen av de verdier og oppgaver som er tillagt foretaket.

Det er styret og daglig leder som opptrer utad på kommunens vegne.

Arbeidsgiveransvaret:

Daglig leder har det overordnede ansvaret for alle ansatte i foretaket. Kommunens overordnede arbeidsgiverpolitikk legger også rammene for foretaket. Dette vil gjelde bl.a. seniorpolitikk, likestilling, tariffområdet og kompetanseutvikling.

Foretak kan være medlem av KS Bedrift.

Kommunens økonomiske ansvar og risiko:

Som en del av kommunen er et foretak underlagt kommunestyrets budsjettmyndighet. Det er de kommunale budsjettene som setter rammer for foretakets virksomhet og styret er bundet av kommunens budsjett.

Foretakets forpliktelser er kommunens forpliktelser og kommunen er kontraktspartner i de avtaler som foretaket inngår.

Styring, tilsyn og kontroll:

Kommunens styrings- og kontrollmuligheter er flere og mer omfattende enn i selvstendige selskaper. I forskrifter til kommuneloven er det satt regler for budsjett/økonomiplan, krav til regnskap og årsmelding, perioderapporter, samt krav til kostrapportering.

Foretakets regnskap/årsberetning behandles av kontrollutvalget før de behandles av kommunestyret.

Kommunelovens bestemmelser om behandling av regnskapsmessig overskudd eller uunderskudd omfatter også et foretak.

Kommunale foretak har en selvstendig stilling i forhold til kommunens administrasjon. Rådmannen har således ikke instruksjons- eller omgjøringsmyndighet overfor daglig leder. Rådmannen kan imidlertid instruere daglig leder om ikke å iverksette et tiltak eller en sak før den er forelagt kommunestyret.

I saker som et foretak fremmer til kommunestyret gjelder rådmannens rett/plikt til å fremme en selvstendig vurdering og innstilling.

Opsummering kommunale foretak:

EIERSTYRING	KOMMENTARER
Regulert	Kommuneloven kap 11 kommunalt og fylkeskomm foretak
Kommunestyret	Kommunestyret er overordnet styret
Styret	Styret er underordnet kommunestyret. Styret påser at virksomheten drives i samsvar med foretakets formål, vedtekter, kommunens økonomiplan og årsbudsjett og andre vedtak eller retningslinjer fastsatt av kommunestyret
Rådmannen	Rådmannen kan instruere foretakets ledelse om å utsette iverksettelsen av en sak inntil den er behandlet av kommunestyret. I saker som foretak fremmer til kommunestyret har rådmannen i hht kommunelovens § 23 ansvar for fullstendig saksbehandling.
Vedtekter	Foretaket skal ha vedtekter som angir foretakets formål. I vedtektene kan det fastsettes at styrets vedtak i nærmere angitte saker må godkjennes av kommunestyret for å være bindende for kommunen.

Interkommunalt samarbeid (IS) - § 27-selskaper

(Eksempel Fauske: PPT Indre Salten)

Rettslig stilling og lovgivning:

Kommunelovens § 27 gir regler om samarbeidsavtaler mellom kommuner og/eller fylkeskommuner når samarbeidet er organisert med et eget styre.

Gjennom vedtektene kan et slikt selskap gis ansvar og myndighet slik at det er et eget rettssubjekt.

Styrende organ:

Styret for et interkommunalt samarbeid må tildeles en viss selvstendig avgjørelsesmyndighet. Denne bør avgrenses til avgjørelser som angår virksomhetens drift og organisering. Styrets rolle og forhold til samarbeidskommunene må klargjøres i egne vedtekter.

Oppsummering interkommunalt selskap (IS) - § 27-selskaper:

Eierstyring	Kommentarer
Regulert	Kommuneloven § 27
Kommunestyret	Opprettelse av styre gjøres av kommunestyret. Styret kan gis myndighet til å treffe beslutninger som angår virksomhetens drift og organisering. Interkommunalt samarbeid etablert etter §27 er ikke et eget rettssubjekt. Det har ikke selvstendig ansvar for økonomiske og andre forpliktelser. Det skal inngå i deltagerkommunens årsbudsjett og økonomiplan. Men det er adgang til å etablere interkommunalt samarbeid etter §27 som eget rettssubjekt dersom deltagerkommunene tar ansvar for virksomhetens gjeld. Styret vil bare kunne handle på vegne av deltagerne i medhold av konkrete fullmakter. Dette er fullmakter som kan trekkes tilbake til enhver tid.
Vedtekter	Vedtektene må inneholde bestemmelser om formål (område for styrets virksomhet, deltagerkommunenes innskudd, styrets ev fullmakter til å oppta lån eller på annen måte pådra deltagerne økonomiske forpliktelser. Bestemmelser om eierstyring bør innarbeides i vedtektene (f.eks at enkelte typer saker skal legges fram for deltagerkommunene før styret fatter vedtak).

Interkommunale selskaper (IKS)

(Eksempel Fauske: Salten Brann IKS)

Rettslig stilling og lovgiving:

Samarbeid mellom kommuner kan organiseres som et interkommunalt selskap etter lov av 29. jan. 1999 nr 6. Loven hjemler at interkommunale selskaper er egne rettssubjekter. Dermed er de både økonomisk og rettslig adskilt fra deltagerkommunene. Selskapet har egen formue og inntekter og må svare for sine utgifter.

Selskapets egnethet:

Det er kun kommuner og/eller fylkeskommuner som kan være deltagere i et slikt selskap. Lovpålagte oppgaver, samt tjenester der det kan være regningsvarende og strategisk å løse oppgaven i fellesskap, er eksempler på virksomhet som kan egne seg for denne selskapsformen.

Tilsvarende kan gjelde for regionale utviklingsoppgaver, prosjekter og anlegg.

Dersom myndighets- og forvaltningsoppgaver legges til et interkommunalt selskap, vil det kreve at myndighet overføres til selskapet. Bestemmelser i særlover kan legge begrensninger i kommunestyrets muligheter til å delegerer myndighet.

Styrende organ:

Selskapets øverste myndighet er representantskapet. Representantskapet er eiernes organ og eiermyndigheten utøves gjennom representantskapet. Den enkelte deltagerkommune kan ikke utøve noen eiermyndighet direkte overfor selskapets styre eller administrasjon.

Representantskapets rolle er sterk, bl.a. kan det gjøres vedtak som binder styret og det kan omgjøre vedtak som styret har gjort.

Loven legger ansvaret for en del oppgaver direkte til representantskapet. Dette gjelder bl.a. å godkjenne budsjett, økonomiplan og regnskap.

Det skal utarbeides selskapsavtale (vedtekter) for selskapet.

Samlet sett gir dette deltagerkommunene muligheter for utøve stor innflytelse på styringen av selskapet. Større enn det aksjeloven gir deltagerer i et aksjeselskap.

Denne utvidede innflytelsen har sammenheng med at deltagerkommunene i et IKS har et ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser.

Arbeidsgiveransvaret:

Daglig leder ansettes av styret med mindre annet fremkommer i selskapsavtalen. Alle ansatte har selskapet som sin arbeidsgiver. Lov om IKS regulerer ansattes representasjon i selskapets styre.

Kommunens økonomiske ansvar og risiko:

Et særtrekk ved interkommunale selskaper er at hver deltager har et ubegrenset ansvar for en andel av selskapets samlede forpliktelser. Dette skiller et IKS fra et aksjeselskap hvor deltageransvaret er begrenset.

Gjennom en selskapsavtale kan likevel ansvaret begrenses, men ansvarsandelene må samlet sett må tilsvare selskapets forpliktelser.

Gjennom en selskapsavtale kan det også åpnes for at selskapet skal kunne bygge opp fond for å kunne gjennomføre investeringer og til nødvendig driftskapital.

Styring, tilsyn og kontroll:

Forskrifter til lov om IKS gir regler om årsbudsjett og økonomiplan, samt regnskap. Dersom deltagerkommunene gir tilskudd til selskapets drift, vil ikke representantskapets budsjettvedtak være endelig før alle deltagerkommuner har avsluttet sin budsjettbehandling.

Oppsummering interkommunale selskaper (IKS):

Eierstyring	Kommentarer
Regulert	Lov om interkommunale selskaper
Representantskap	Deltagerne i selskapet utøver sin myndighet gjennom representantskapet Representantskapet er selskapets øverste myndighet og behandler budsjett, økonomiplan og regnskap. Andre saker i hht selskapsavtalens bestemmelser. Medlemmene i representantskapet representerer sine respektive kommuner. Den enkelte kommune har instruksjonsrett overfor sin representant. Representantskapet har generell instruks- og omgjøringsmyndighet overfor styret.
Vedtekter Selskapsavtale	Selskapsavtalen fastsetter selskapets mål, deltagers innskuddsplikt og ev andre forpliktelser overfor selskapet. Bestemmelser om eierstyring kan også innarbeides.

Aksjeselskap (AS)

(Eksempel Fauske: Fauske Lysverk AS)

Rettslig stilling og lovgiving:

Bestemmelsene om aksjeselskaper er regulert i aksjeloven av 13. Juni 1997 nr. 44.

Selskapet er et eget selvstendig rettsobjekt. Aksjeeiere er ansvarlig for selskapets forpliktelser, men begrenset oppad til innskutt aksjekapital. Et aksjeselskap som ikke oppfyller sine forpliktelser kan tas under konkursbehandling.

Et motstykke til ansvarsbegrensingen er at selskapets eiere ikke rår fritt over selskapets inntekter og formue.

Selskapets egnethet:

Et aksjeselskap er et eget rettssubjekt og kan ha en eller flere eiere. Lovgivningen setter ikke grenser for hvem som kan være aksjeeiere. Selskapsformen innebærer stor fleksibilitet på eiersiden. Selskapsformen kan derfor være tjenlig dersom man ønsker flere grupper av eiere.

Innretningen av selskapsformen bygger ellers på den risiko som konkurranseekspontert virksomhet innebærer.

Selskapsformen egner seg der kommunen ønsker å ha et avklart begrenset ansvar (= aksjekapitalen).

Styrende organ:

Generalforsamlingen er selskapets øverste organ, og det er gjennom generalforsamlingen at aksjeeierne utøver sin myndighet. Generalforsamlingen kan treffe vedtak i alle selskapsaker, med mindre loven tillegger den annet organ.

Generalforsamlingen kan instruere og omgjøre andre organers beslutninger med mindre lovverket entydig fratrukket generalforsamlingen denne myndigheten.

Det er gjennom generalforsamlingen aksjeeierne utøver den øverste myndighet i selskapet. I generalforsamlingen møter kommunen normalt med en representant. Dette kan være ordføreren, jf. kommunelovens § 9. Dersom ordføreren selv ikke møter, kan kommunen være representert med en fullmektig. Kommunestyret kan før generalforsamlingen avholdes treffe vedtak som binder opp representantens stemmegivning på generalforsamlingen. I selskaper hvor kommunen eier samtlige aksjer, kan kommunestyret beslutte at et samlet kommunestyre skal utgjøre generalforsamlingen. Det kan også besluttes at et annet utvalg skal utgjøre generalforsamlingen.

Det vil allikevel være slik at det må stemmes samlet for selskapets aksjer når kommunestyret/formannskapet er generalforsamling.

Aksjonæravtaler benyttes ofte for å detaljere forholdet mellom aksjonærene. Aksjonæravtalen kan regulere ulike eierspørsmål så som stemmerett, fordeling av styreplasser, innsynsrett, innskuddsplikt og forkjøpsrett.

Styret har det overordnede ansvar for forvaltningen av selskapet. Som hovedregel er det styret som ansetter daglig leder og er dennes overordnede. Daglig leder skal styre selskapet etter de planer, retningslinjer og prinsipper styret har vedtatt.

Styring og kontroll

En aksjonær har ulike rettigheter i et selskap beroende på hvor stor andel av selskapet vedkommende eier. For kommunen er det derfor viktig at eierandelen er tilpasset kommunes formål med eierskapet. Dersom kommunen har strategiske målsetninger for sitt eierskap bør kommunen ha kontroll med selskapet ved å eie 50 % eller mer av de stemmeberettigede aksjene i selskapet. Dersom kommunen ønsker maksimal frihet over selskapet bør kommunen eie selskapet fullt ut. Dersom eierskapet er av mer finansiell karakter er det ikke så betydningsfullt hvor stor andel av selskapet kommunen eier.

- 100 % (aksjer og stemmer)

I en slik situasjon trenger ikke eieren å ta hensyn til rettigheter og regler som ellers gjelder for å verne de øvrige aksjonærene. Et heleid selskap kan ses på som et datterselskap i et konsern, der kommunen representerer konsernet eller morselskapet.

- 90 % (aksjer og stemmer)

Dersom en aksjonær eier over 90 % av aksjekapitalen og stemmene i et aksjeselskap, kan vedkommende majoritetsaksjonær tvangsutløse de øvrige aksjonærene i selskapet, og konsernbidrag kan gis mellom selskap i konsernforhold.

- 67 % (stemmer)

Vedtak om endring av et selskaps vedtekter forutsetter minst to tredeler av stemmene. Det samme gjelder beslutninger om fusjon eller fisjon, vedtak om forhøyelse eller nedsettelse av aksjekapitalen, opptak av konvertible lån, vedtak om omdanning og vedtak om oppløsning av selskapet.

- 50 % (stemmer)

Eksempel på beslutninger som fattes med alminnelig flertall er valg av styremedlemmer, godkjenning av årsregnskap og vedtak om utdeling av utbytte. Vedtak og aksjonæravtaler kan regulere behov for bredere, men ikke snevrere tilslutning ved slike saker.

- 34 % (stemmer)

Dersom en aksjonær har mer enn en tredjedel av stemmene, vil denne normalt ha negativ kontroll over mange av de vesentligste beslutningene i selskapet. Særlig gjelder dette vedtektsendringer.

Kommunens økonomiske interesser

Økonomisk risiko i forhold til eierandel i aksjeselskaper er direkte knyttet til verdien av aksjekapitalen, som kommunen har skutt inn. Selskapets midler disponeres av selskapets styre og daglig leder. Ønsker kommunen(e) som eier selskapet å ta ut midler, må dette skje etter aksjelovens regler om utdeling av utbytte eller fondsemisjon. Utdeling av utbytte til eierne kan bare foretas etter forslag fra styret og må vedtas av generalforsamlingen. Innenfor rammen av aksjeloven kan det gjennom aksjonæravtalen hjemles ytterligere handlingsregler for disponering av selskapets overskudd. Dette vil være bindende for styrets innstilling og generalforsamlingens vedtak.

Oppsummering aksjeselskaper (AS)

EIERSTYRING	KOMMENTAR
Regulert	Lov om aksjeselskaper
Generalforsamling	<p>Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet. I dette ligger det at generalforsamlingen kan treffe vedtak i alle selskapssaker, med mindre loven forbeholder avgjørelsesmyndigheten for andre organer. Dernest ligger det i generalforsamlingens stilling som selskapets øverste myndighet at generalforsamlingen kan instruere andre selskapsorganer, omgjøre deres beslutninger eller direkte treffe avgjørelse i andre selskapsorganers saker med mindre loven på særskilte områder fratar generalforsamlingens den myndighet.</p> <p>Generalforsamlingen godkjenner selskapets årsregnskap og åreberetningen, samt eventuelle andre saker som vedtektene har lagt til den ordinære generalforsamlingen å avgjøre. Utenfor generalforsamlingen har aksjeeierne ingen myndighet i selskapet. Styret skal innkalle til ekstraordinær generalforsamling når aksjeeiere som representere minst en tidedel av aksjekapitalen, skriftlig krever det for å få behandlet et bestemt angitt emne.</p>
Vedtekter, aksjonæravtale	<p>Vedtektene inneholder en del bestemmelser som identifiserer og konkretiserer selskapsforholdet. Bestemmelser om eierstyring kan innarbeides i vedtektene, for eksempel at andre saker enn de obligatoriske etter loven skal behandles på ordinær generalforsamling eller det kan fastsettes at visse saker skal forelegges generalforsamlingen, enten slik at de saker det gjelder, skal være godkjent av generalforsamlingen for at det skal foreligge et gyldig vedtak, eller slik at saken forelegges til informasjon før det treffes vedtak.</p>

Stiftelser

(Eksempel Fauske: Eivind Sannes legat)

Rettslig stilling og lovgivning

Stiftelser er regulert i stiftelsesloven av 15. juni 2001 (ikrafttredelse av 1. januar 2005). En stiftelse skiller seg fra de andre selskapsformene ved at den ikke har noen eiere eller deltakere. Stiftelsen er selveiende. Når stiftelsen først er opprettet har stifterne ikke lenger rådighet over formuesverdien som er overført stiftelsen.

Egnethet

En stiftelse vil kunne være en egnet organisasjonsform for løsning av bestemte oppgaver som man ønsker å skille ut og gi full selvstendighet. Siden en stiftelse ikke kan ha eiere, kan en kommune ikke øve innflytelse i stiftelsen på grunnlag av eierskap. Dette kan fremstå som en betydelig ulempe, men samtidig gi mulighet for å sikre verdier under skiftende forhold. Lovverket for stiftelser er de siste årene blitt en del endret. Reglene for avvikling av stiftelser er komplekse. Både styret og stifterne må godkjenne avviklingen. I tillegg stilles det krav om godkjenning hos Stiftelsestilsynet før den formelle avviklingen kan finne sted.

Styrende organ

Stiftelsen ledes av et styre oppnevnt i tråd med vedtektene i stiftelsen. Stiftelsen må ha et bestemt formål, og anses uegnet dersom kommunen ønsker noen form for styring, innflytelse eller kontroll.

1.3 Eierstrategi

Fauske kommune forvalter betydelige verdier gjennom sine ulike selskaper. For å forvalte de store verdiene som kommunen rår over på en best mulig måte, må det etableres en overordnet strategi. Kommunestyret bør avklare sitt ståsted i forhold til de ulike selskaper og definere sine forventninger. Det mest sentrale dokumentet i denne sammenheng er vedtektene/selskapsavtalen. I tillegg kan/bør det utarbeides en eierstrategi for det enkelte selskap.

Utøvelsen av eierskapet har direkte konsekvenser for selskapenes disponeringer og prestasjoner. Hvis eier ikke stiller krav og ikke har definert målsetninger for sitt eierskap vil virksomheten ha tilsvarende diffuse målsetninger. Uavhengig av eiermålsetningenes innhold må disse være klart kommunisert.

Ikke alle spørsmål knyttet til forvaltning av verdiene i et selskap er et spørsmål for eieren. Når kommunen har valgt å legge en del av sine verdier inn i et selskap medfører dette også en overføring av styringsrett til virksomheten. Selskapets styre og administrasjon skal legge opp virksomhets- og forretningsstrategien innenfor en ytre ramme som er trukket opp av eier. **Det er denne ytre rammen som er eierstrategien, innenfor denne skal selskapet ha betydelig grad av spillerom.**

Det mest fundamentale eierspørsmål er spørsmålet om kommunen fortsatt skal være eier. Det er et sett av ulike forhold som inngår i en totalvurdering for å kunne gi svar på et slikt spørsmål. Dersom kommunen bestemmer seg for fortsatt å eie, må strategien for eierskapet konkretiseres. Det er flere ulike måter å forankre en eierstrategi på i selskapet. For det første vil selskapets formålsparagraf tegne opp en ytre ramme. I tillegg vil vedtak i generalforsamling kunne gi instruksjoner om eiers krav og forventninger. Den løpende kommunikasjon mellom eier og styre er også viktig. Som det er pekt på kan formålet med kommunens eierskap spenne fra et finansielt eierskap, basert på avkastningsbetraktninger, til et politisk eierskap, med fokus på politisk måloppnåelse. Eierstrategien må tydelig ta stilling til slike spørsmål.

En eierstrategi er en politisk viljeserklæring, og bør evalueres med jevne mellomrom. Det politiske flertallet sine tanker og vurderinger kan endres, på samme måte som eksterne vilkår kan gi grunnlag for å endre eierstrategien.

En grunnleggende forutsetning for en aktiv eierstyring er at en klar og presis eierstrategi formuleres for hvert enkelt selskap. Eierstrategien skal beskrive hva kommunen vil oppnå som eier. Det er en del generelle føringer som er retningsgivende ved etableringen av en eierstrategi. Etableringen av en eierstrategi bør starte med en kort beskrivelse av den historiske bakgrunnen for eierinteressen i det aktuelle selskapet, samt de senere års utvikling. Deretter bør strategien peke på aktuelle punkter for vurderingen av det fremtidige eierskap.

Noen eksempler på slike kriterier ved vurderingen av eierskapet er følgende:

- **Kapitalbindingssynspunkt**
 - Er det ønskelig med stor kapitalbinding for kommunen
- **Oppfølgings- og investeringsbehov**
 - stort behov for aktiv oppfølging med fokus på blant annet ressursbruk, samt behov for kapitalinnskudd, er dette ønskelig for kommunen
- **Virksomhetsområdets utvikling og risiko**
 - stort omstillingsbehov og høy risikoprofil kan gjøre fortsatt eierskap mindre attraktivt Fauske kommune
 - stor samfunnsmessig nytte innenfor for eksempel bolig, sysselsetting og lokal næringsutvikling, kan tale for fortsatt eierskap
- **Lønnsomhet i dag og i fremtiden**
 - god lønnsomhet i dag og i fremtiden gjør fortsatt eierskap attraktivt

Evaluering av det kommunale eierskapet – Er kommunen den rette eier?

Kommunen bør foreta løpende evalueringer av sitt eierskap. En slik evaluering bør foretas uavhengig av de politiske forhold i kommunen.

Vesentlige endringer kan resultere i at kommunen må endre sin eierstrategi. Dersom markedet bidrar til å utsette kommunens virksomheter for vesentlig økonomisk risiko, og dersom andre aktører kan produsere de aktuelle varer eller tjenester på en bedre måte enn hva kommunens selskap kan, bør kommunen stille spørsmål ved sitt fortsatte engasjement i selskapet.

1.4 Prinsipper for godt offentlig eierskap

Eierskapspolitikk er de overordnede premisser kommunen legger til grunn for forvaltning av sine selskaper og eierandeler. Hensikten med utarbeidelsen av felles prinsipper for kommunenes eierskap er å bidra til utøvelse av en forutsigbar, strategisk og langsiktig eierpolitikk i selskapet. Målrettet eierpolitikk bidrar til å klargjøre styret sine rammer og dermed muligheter for å styre selskapet i eiernes retning, og styrker mulighetene for oppfølging av resultater og vurderinger av selskapets fremtidige situasjon, risiko med videre.

Prinsippene bør gjøres gjeldende uavhengig av selskapsform og hvilken målsetning kommunen(e) har med selskapet eller samarbeidet, og bør følgelig legges til grunn for alt eierskap hvor kommunen har vesentlige eierinteresser.

Et aktivt eierskap forutsetter systemer og retningslinjer for hvordan eierskap skal utøves, at det defineres klare målsetninger med eierskapet og at disse evalueres og følges opp. Med utgangspunkt i overnevnte, blir det i denne meldingen lagt frem en samlet oversikt over prinsipper, regler og rutiner som i hovedsak skal legges til grunn for Fauske kommune sin eierskapspolitikk.

Aktivt eierskap

Kommunen kan og bør være en aktiv eier selv om det er opprettet et selskap innen tjenesteområdet. Forutsetningen er at det gjøres et klart skille mellom politikk (kommunestyret) og utøvelse av aktivt eierskap (utøvende eierorgan). Aktiv eierstyring krever tverrpolitisk forståelse av hvorfor kommunen er engasjert i selskapene.

- Politiske diskusjoner skal tas i kommunestyret, der hele kommunenes tjenesteproduksjon settes i fokus.
- Kommunen skal gi instruksjoner/signaler til sine representanter i det operative eierorganet (generalforsamling/representantskap) – disse representerer kommunestyrets flertall og skal stemme likt
- Eierskapsrepresentantene skal ivareta kommunens interesser og har myndighet til å stemme på generalforsamlingen/representantskapsmøtene.
- Vedtektsendringer skal behandles i kommunestyret.

Politiske føringer fra kommunestyret gjelder for kommunens representant(er) i eierorganet, men ikke for styremedlemmer.

Krav rettet mot kommunen som eier

1. Det skal være åpenhet knyttet til Fauske kommunes eierskap.
2. Før en mulig selskapsdannelse skal det i saksbehandlingen analyseres hva kommunen som eier ønsker å oppnå ved å opprette et selskap fremfor en mer tradisjonell etatsorganisering.
3. Eier skal fremme sine interesser gjennom generalforsamling og representantskap.
 - Politisk vedtatt eierstrategi binder deltakerne i generalforsamling og representantskap.
 - Det bør utarbeides en aksjonær-/eieravtale som beskriver forholdet mellom eierne, informasjon til eierne utenom representantskap/generalforsamling, selskapets virksomhet og valg av styret.
4. Eier formulerer overordnede strategier og mål for selskapet. Styret er ansvarlig for måloppnåelse:
 - Eierskapet bør være forutsigbart og langsiktig.
 - Eierne i samspill med styret og ledelsen skal sikre god ledelse av selskapet.

- Det bør være klart skille mellom eier og kunde/bruker for å unngå mistanke om at selskap hvor kommunen står som eier forfordes i forhold til andre selskap, eller at det stilles for lave krav fra eier eller på andre måter er tildelt ressurser som gir et ekstra konkurransefortrinn
 - Hvorvidt selskapet skal utføre oppgaver etter egenregiprinsippet, eller konkurranseeksponeres, bør tydelig fremgå av vedtekter eller selskapsavtale.
 - Ved tjenesteleveranse fra selskapet til de samme eierkommunene bør det stilles krav om tjenesteavtaler
 - Gjennom krav til resultat og rapportering gir en eieren tydelige signaler på hva som forventes av virksomheten
 - Det bør utarbeides en klar og forutsigbar utbyttepolitikk. I selskaper der virksomheten har karakter av næringsbedrift bør en offentlig eier stille de samme krav til avkastning på investert kapital, som det en privat eier vil gjøre.
5. Eierskapsmelding utarbeides og er kommunens strategiske eierdokument. Eierskaps-meldingen skal vedtas av kommunestyret

Krav rettet mot selskapet

1. Selskapets virksomhet skal tydelig fremgå av vedtektenes formålsparagraf for å begrense adgangen til endringer i selskapets faktiske virksomhet og risikoprofil.
2. Selskapet skal til enhver tid ha forsvarlig kapital.
 - Egenkapitalen bør være tilpasset selskapets mål, strategi og risikoprofil.
 - Om kapitalen ikke er forsvarlig skal styret redegjøre vedrørende problemstillinger og nødvendige tiltak
3. Styresammensetningen skal være slik at den ivaretar kommunens interesser, og selskapets behov for kompetanse, kapasitet og mangfold.
4. Styresammensetningen må sees i forhold til selskapets formål og bestå av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansemessig.
5. Styret bør ha varamedlemmer i nummerisk rekkefølge for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.
6. Det anbefales at man er kritisk til bruken av ledende politikere i selskapsstyrene for å unngå jevnlig habiliteringsvurderinger.
7. Det bør tilstrebes lik kjønnsrepresentasjon i styrene, uavhengig av selskapsform.
8. Styret skal:
 - Forvalte selskapets verdier på best mulig måte, og fastsette en årlig plan for sitt arbeid med vekt på mål, strategi og gjennomføring.
 - Gi en samlet redegjørelse for selskapets styring og ledelse i en årsrapport.
 - Gi alle styremedlemmer mulighet for opplæring i styrearbeid.

9. Selskapet skal oversende informasjon til eier i henhold til fastlagt plan:

HVA:	TIDSFRIST:
Generell informasjon om selskapet: - kontaktperson - selskapets adresser/telefonnummer	Snarest ved nyetablering. Fortløpende ved endring.
Selskapets styringsdokumenter: - gjeldende aksjonæravtale, selskapsavtale, samarbeidsavtale, vedtekter og lignende. - etiske retningslinjer - strategiplaner - budsjett	Snarest ved nyetablering. Fortløpende ved endring.
Generalforsamling/representantskap: - innkalling og saksdokumenter - protokoll med tilhørende dokumenter (revisorbekreftet årsregnskap og styrets beretning)	4 uker før generalforsamling/representantskapsmøte. Snarest og senest 1 måned etter avholdt generalforsamling/representantskapsmøte.

1.5 Prinsipper for politisk og administrativ utøvelse av eierrollen

Representantenes roller

1. De valgte representantene skal ivareta kommunens interesser gjennom en aktiv deltakelse i selskapenes eierorgan.
2. I styrene løses oppgaver til beste for selskapets utvikling og i samsvar med eiernes styreinstruks/eierkrav.
3. Der det er mer enn én representant valgt av kommunestyret, skal disse sørge for koordinering i forkant av eiermøter (generalforsamling/representantskap) i selskapet.
4. I enkeltsaker av prinsipiell eller av stor betydning, kan kommunestyret og/eller formannskapet instruere representantene.
5. De(n) valgte representant(en)e plikter å avklare eiernes syn før møter i selskapenes organer (generalforsamling/representantskap).

Politiske avklaringer i forkant av møter i selskapene

De valgte representantene fra Fauske kommune skal ha anledning til å få en eventuell politisk avklaring i forkant av møter i selskapene. Det gjelder alle saker, både av generell karakter og i saker av uvanlig art eller stor betydning spesielt.

Avklaringene skjer på følgende måte:

INNMELDING AV SAK	AVKLARING	TILBAKEMELDING
Representanten melder inn sak/emne 10 dager før formannskapet.	Ordfører er ansvarlig for nødvendig avklaring. Ordfører henter inn råd hos: - partienes gruppeledere - rådmannen	Blir eventuelt sak i åpent eller lukket møte i formannskapet. Svaret er kommunens råd/syn på saken.

Rapportering og utvikling av eierstrategien

Hovedrullering

Det etableres en rutine hvor rullering av hele eierskapsmeldingen skjer i bystyret hvert fjerde år i forbindelse med valg, og hvor prinsipper som gjelder kommunens eierstrategi drøftes samlet. Eventuelle endringer i strategi og/eller tiltak i forhold til enkelt selskaper skal behandles i dette møtet. Underlaget er styrenes rapportering til eierne.

Her vektlegges følgende punkter:

- Har kommunen en tydelig eierstrategi?
- Stemmer eierstrategien med dagens formål?
- Har kommunens engasjement fortsatt gyldighet?
- Er selskapets drift i samsvar med selskapets formål?
- Hvordan er selskapets økonomiske stilling m.v.?
 - utviklingen i selskapene generelt og i forhold til utvalgte nøkkeltall
 - risiko og fremtidsutsikter
 - behov og ønsker om mulige endringer og tiltak

Årlig rullering

Det etableres en rutine hvor rullering av del II i eierskapsmeldingen skjer i kommunestyret hvert år.

Rapporteringsplan

Det etableres en plan for regelmessig rapportering fra valgte representanter til kommunestyret. Rapporteringsfrekvensen varierer fra et til fire år slik at alle selskap er presentert minst en gang i løpet av valgperioden. Planen utarbeides etter følgende mal:

Kommunestyret skal ha følgende selskaper på dagsorden hvert 4. år	Formannskapet skal ha følgende selskaper/ styremedlemmer "til samtale" hvert år	Formannskapet skal ha følgende selskaper/ styremedlemmer "til samtale" hvert 2. år	
aa	bb	cc	

De valgte representantene rådfører seg med ordfører dersom de har grunn til å tro at endringer oppstått i selskapet bør rapporteres til bystyret utenom planen.

Følgende punkter vektlegges ved rapporteringen:

- Kommunens eierstrategi
- Utvikling i selskapet generelt og i forhold til nøkkeltall/måltall
- Risiko og fremtidsutsikter
- Behov og ønsker om mulige endringer og tiltak

Eiermøte

I tillegg til oppfølging gjennom de lovfestede organ kan det i noen tilfeller være nyttig og gjennomføre eiermøter. Et eiermøte kan sikre en løpende dialog mellom eier og virksomheten om saker som anses som viktige og prinsipielle.

Eiermøtene er uforpliktende for selskapets organer. Det er ikke her eierne skal gi styret og daglig leder instruksjoner og signaler. Kommunen skal heller ikke blande seg i virksomhetens daglige drift. I eiermøtene kan eierne diskutere strategier for selskapene uten at noen forplikter seg. Eiermøtene kan gjerne benyttes til å gi styringssignaler til selskapet fra eierne før saker av stor betydning skal behandles og føre fram til beslutning.

Eiermøtet kan også gi en indikasjon på forhold som er politisk omdiskuterte, og som dermed bør forankres i kommunestyret. Eiermøter kan også gjøre eierne bedre i stand til å forvalte sine eierinteresser i de lovfestede eierorganene. Eksempelvis kan eiermøtene benyttes til å informere eierne om virksomheten eller endringer i selskapets rammebetingelser.

Del II Kommunens eierskap

2.1 Avgrensning av selskapsgjennomgangen

Samtlige eierinteresser

Gjennomgangen gir en samlet oversikt over samtlige selskap Fauske kommune har eierinteresser i og tar for seg:

1. Aksjeselskaper der kommunen er hel- eller deleier
2. Kommunale foretak
3. Interkommunale selskaper
4. Interkommunale samarbeid
5. Andelslag
6. Borettslag
7. Stiftelser
8. Annet

Noen selskap blir bare referert til i denne oppstillingen.

Det enkelte selskap

Kartleggingen av overnevnte eierskap og samarbeid er organisert på følgende måte og opplysningene er så langt det er mulig knyttet til omtalen av det enkelte selskap:

1. Informasjon om selskapet
2. Eiere og eierandeler
3. Selskapets styringsdokument
4. Formål
5. Styreinformasjon
6. Rapportering fra selskapene
7. Kommunens eierstrategi

Punkt 6 - rapportering fra selskapene; det er i del 1, kapittel 1.4 innarbeidet forslag om at budsjett, strategiplan, årsregnskap og årsberetning, samt protokoll fra generalforsamling/representantskap legges frem for kommunestyret.

Punkt 7 - kommunens eierstrategi; det er i del 1, kapittel 1.4 innarbeidet forslag om at kommunen utarbeider en tydelig eierstrategi for det enkelte selskap, og evaluerer sitt eierskap.

2.2 Oversikt over samtlige eierinteresser			
Aksjeselskaper (AS)			
Selskapsnavn	Eierandel %	Antall Aksjer	Bokført verdi
Kommunale foretak			
Selskapsnavn			
Interkommunale selskaper (IKS)			
Selskapsnavn	Andel %	Deltakere	
Andelslag (AL)			
Selskapsnavn	Eierandel	Antall andeler	Bokført verdi
Borettslag (BRL)			
Selskapsnavn	Antall Andeler	Bokført verdi	
Stiftelser (selvstendige rettssubjekt)			
Selskapsnavn			